

сок у різне сприйняття війни жителями Заходу, Півдня та Сходу України, вплинувши на їх ідентичність.

Джерела та література

1. Адамович С. Політика пам'яті на Прикарпатті щодо радянських репресій у 1939–1953 рр. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія»*. 2020. № 4/46. С. 423–432. DOI: 10.24919/2312-2595.4/46.215346.
2. Гриневич В. Політика пам'яті Другої світової війни в Україні: у пошуках ідентичності та консолідації. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2011. Вип. 4. С. 111–127. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/grynevyc_polityka.pdf
3. Денисенко Г. Місця пам'яті і пам'ятники жертвам «Великого терору». *Краснознавчий науковий журнал*. 2012. С. 101–108. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/59945/13-Denusenko.pdf?sequence=1>
4. Мазуренко Х. Основні шляхи меморіалізації воєнно-історичних пам'яток та увіковічення пам'яті загиблих внаслідок воєнних конфліктів та репресій на території західних областей України та держави в цілому. *Електронний журнал «Молодий вчений»*. 2018. № 11/63. С. 770–773. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3577/3543>
5. Реднюк Т. Румунська окупація території України у 1941–1945 рр. *Сторінки воєнної історії України*. 2011. № 14. С. 193–202. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/95734/16-Rendyuk.pdf?sequence=1>

Курочка Анна

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ВПЛИВ КОМУНІСТИЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ НА МЕНТАЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ

Ключові слова: комуністична ідеологія, ментальність, національний характер.

Keywords: communist ideology, mentality, national character.

Під час повномасштабної війни РФ проти незалежної України, коли держава-агресор намагається знищити якомога більше пам'яток національної культури, освітніх закладів, музеїв, бібліотек – всього того, що пов'язано з формуванням та збереженням ідентичності українського народу, – великої гостроти набуває проблема збереження самобутності культури українського народу. Ця війна стала однією з причин, які дали поштовх до самоусвідомлення кожного з нас, до розуміння, що українська нація має дуже багато особливостей і традицій, які були придушені, змінені або сплюндровані свого часу радянською владою, яка, пропагуючи рівність, вказувала на меншовартість інших народів, звеличуючи власну культуру і самих себе. Нерідко ця влада просто крапа здобутки українського народу, приписуючи їх собі. Все це пояснює зростання інтересу дослідників до проблематики діяльності радянської влади в Україні, що всіма силами «вростала» в українське життя, насамперед духовне.

У нашій науковій розвідці ми зробили спробу розглянути вплив комуністичної ідеології на українську ментальність, що і сьогодні надто сильно та негативно «віддукується» у нашій ментальності.

Насамперед варто окреслити поняття «ментальність» і «національний характер». Терміни «менталітет» і «ментальність» потрапили у певного роду різночитання між різними мовами. Так, за словами дослідників, у середині XIX століття з англійського слова *mentality* сформувалося французьке *mentalité*. В науці цей термін став популярним серед дослідників після того, як його почали використовувати, зокрема, французькі історики та етнологи, починаючи від Люсьєна Леві-Брюля. Вони говорили про *mentalité* як про певний спосіб сприймання, осмислення, бачення й оцінки світу. Для Леві-Брюля це поняття було привабливим, бо він намагався реконструювати мислення первісної людини. Так постала його книга «Первісна ментальність» [4].

Поняття національний характер охоплює типові якості та особливості народу, який проживає на одній території, має спільну історію, традиції, культуру та відрізняється від інших народів. Впродовж тривалого часу вважалося, що вивчення національного характеру неможливе, адже вивчаючи окремих індивідів, ми не можемо скласти уявлення про націю загалом. Окрема особистість не розкриває в повному обсязі національний характер. Елементами національного характеру, його складниками можуть бути окремі соціально-психологічні риси, а не характери окремих індивідів [2, с. 1].

Також варто наголосити на проблемі так званих «захворювань» національної психіки. Хосе Давид Альфаро Сікейрос писав: «національне минуле служить нам ніби для перевірки того, хто ми є, і для того, щоб знати, чим ми станемо в майбутньому... Треба дивитися на себе в дзеркало історії нації для того, щоб вивчати себе в цьому дзеркалі, щоб іти далі відповідно до реальності нашого часу, і весь час дивлячись уперед» [3, с. 709].

В умовах, коли держава йде своїм шляхом історичного розвитку, а не знаходячись під загрозою чужоземного завоювання, змушена перебувати у постійному напруженні, у ній відсутні «захворювання» національної психіки. На жаль, Україна впродовж свого історичного розвитку зазнавала чимало утисків, що призвело до виникнення двох хвороб: атрофії і гіпертрофії національної психіки. Людина з атрофованою національною психікою не має усталеного національного образу, що призводить до її байдужості до важливих питань, які стосуються всього народу. Гіпертрофія найчастіше виявляється несприйняттям гноблення та утисків іншого народу, що супроводжується появою почуття образи. Таких людей в срср називали «буржуазними націоналістами».

Нам імпонує думка Д. Лейтина, яку він висловив у 1994 р. на засіданні Американської асоціації політологів, про те, що з сучасних росіян та частини населення колишніх радянських республік утвориться нова «російськомовна» національність, відмінна від росіян. Згодом цю думку він розвинув у дослідженні, присвяченому експансії російської мови [1, с. 3]. Мається на увазі, що політика, яку радянський уряд використовував, була штучно введена для насадження в тих республіках, які входили до срср. «Пролетарська ментальність» уніфікувала мислення українців радянської України, обмежуючи його категоріями й стереотипами колективізму, авторитаризму, тоталітаризму. Проте й тоді українська ментальність, навіть українська радянська ментальність, не обмежувалася «радянськістю», чи, як кажуть, «совковістю». Навіть більше, в її надрах була сформована й альтер-

нативна, неофіційна, опозиційна, навіть антирадянська ментальність, що частково черпала ресурси з уявлень представників Заходу України, членів антикомуністичного підпілля повоєнного часу, а згодом – дисидентів. Однак ця ментальність була «схованою», забороненою і табуйованою: її намагалися тримати в собі, щоб уникнути репресій. У цей час виник феномен «гомо советікуса» – людини, яка вірила в радянські ідеали й ментальність якої була максимально спрощеною, спрямованою на різке протиставлення своїх і чужих [4].

Українська нація завжди відзначалася своєю ідентичністю, проте вона знала чимало впливів комуністичної ідеології, яка насичувала всі сфери українського суспільства, ставила за мету асимілювати українців, позбавити українську націю самобутності і культурної насиченості, перетворивши на «малоросів». Ці впливи і сьогодні відгукуються у нашій повсякденній культурі: настільки сильно вони були вкорінені, що й після розпаду срср передаються наступному поколінню. Радянська політика намагалася звести нанівець наші звичаї, обряди, традиції, насаджуючи російськомовність у всіх сферах життя українців. Початок повномасштабного вторгнення дав багатьом з нас усвідомлення хибності думки про хорошого «старшого брата», упевнивши нас, що ми не «малороси», маємо свою мову, культуру, традиції, які зовсім не схожі з російськими. І зараз ми відновлюємо образ української культури, яка має багату історію, збагачуючи її автентичністю у духовній і матеріальній сферах.

Отже, насильницькі зміни радянської влади, нав'язування свого світобачення залишили значний відбиток у ментальності українців. На щастя, усі нав'язані думки виявились поверхневими, проте все ж залишилися у нашій свідомості під поняттями «радянїзм» та «совковість». Зважаючи на сучасні тенденції, у нашої нації є всі шанси позбутись усіх хвороб і нав'язаних ідеологій.

Джерела та література

1. Астаф'єв А. О. Вплив російської імперської ментальності на соціокультурне відчуження в Україні: шляхи подолання. *Національний інститут стратегічних досліджень / Аналітична записка. Серія «Гуманітарний розвиток»*. 2015. № 19. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/vpliv-rosiyskoi-imperskoi-mentalnosti-na-sociokulturne>
2. Візниця Ю. В. Національна ментальність та риси її українського виміру. *Український соціум: науковий журнал*. № 2(33) 2010. С. 13–19. DOI: 10.15407/socium2010.02.013. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2010/04/13-19__no-2__vol-33__2010__UKR.pdf
3. Кульчицький О. Ю. Геопсихічний аспект в характерології української людини. *Енциклопедія українознавства. Загальна частина (ЕУ-І)*. Мюнхен, Нью-Йорк, 1949. Т. 2. С. 708–718.
4. Причина, чому ми такі, чи привід, щоб не змінюватись: що таке менталітет та якою є ментальність українців. *Galinfo*. 28.11.2023. URL: https://galinfo.com.ua/articles/prychyna_cho_mu_my_taki_chy_pryvid_shchob_ne_zminyuvatys_shcho_take_mentalitet_ta_yakoyu_ie_mentalnist_ukraintsiv_409916.html#google_vignette